

Är det farligt att vara barn?

-En kvalitativ undersökning baserad på intervjuer med barn i årskurs ett om vad som påverkar barnens lekvanor på fritidshemmet.

Av: Sarah Drakler

Handledare: Liza Haglund

Södertörns högskola | Lärarutbildningen

Grundlärarutbildning med interkulturell profil med inriktning mot Fritidshem

Självständigt arbete, 15 hp

Fritidspedagogiskt område | Vårtermin 2020

Tack till

Liza Haglund, min engagerade handledare för allt stöd och alla bra diskussioner vi haft.

Pernilla Redebjörk, mitt största fan som tröstat och peppat osvikligt under denna intensiva tid.

Natalie Ferm, min studentkollega som jag har bollat med fram och tillbaka, dag som natt.

Lisa Gruvstad för genomläsning och rättstavningskontroll av hela den färdiga texten.

Abstract.

Is it dangerous to be a child?

-A qualitative study based on interviews with children in first grade about what can affect the children's play habits on the leisure home.

The aim of my study has been to investigate, based on the children's perceptions, what obstacles and opportunities they encounter in the outdoor play at the leisure home, which affects their playing habits. I interviewed eighteen children during four interview sessions at a school in Stockholm, Sweden about their outdoor play habits at the leisure home. To investigate this, I have used affordance theory, which is linked to the physical environment and the social environment. Affordance is about what meaningful offers an individual perceives in an environment and its material.

The results showed that the children seem to be in a dangerous world according to the staff who set restrictive rules to protect them. The schoolyard, which should be a safe place in the other hand can contain several dangers that I have identified. The danger here are about the various factors that affected the children's opportunities for physical activity. Previous research shows this fear of exposing children to risks is common in today's society, it also shows how children's opportunities for physical activity are diminishing.

Keywords:

Leisure home, outdoor play, free playtime, play habits, meaningful offers (affordance), dangerous

Sammanfattning

Är det farligt att vara barn?

En kvalitativ undersökning baserad på intervjuer med barn i årskurs ett om vad som kan påverka barnens lekvanor på fritidshemmet.

Syfte med studien har varit att undersöka utifrån barnens uppfattning vilka begränsningar och möjligheter de möter i utomhusleken på fritidshemmet, vad som påverkar deras lekvanor. Jag intervjuade arton barn under fyra intervjutillfällen på en skola i Stockholm, Sverige om deras lekvanor utomhus på fritidshemmet. För att undersöka detta har jag använt mig av *affordance*-teori som kopplas både till den fysiska miljön och den sociala miljön. Affordance handlar om vilka meningserbudanden en individ får i en miljö och av dess material.

Resultatet visade att barnen verkar befinna sig i en farlig värld enligt personalen som för att skydda dem satt upp begränsande regler. Skolgården som borde vara en säker plats kan däremot beskrivas rymma flera faror som jag identifierat. Farorna här handlar om de olika faktorer som påverkade barnens möjligheter till fysisk aktivitet. Den tidigare forskningen visar på denna rädsla för att utsätta barn för risker i dagens samhälle men också om hur barns möjligheter till fysisk aktivitet minskar.

Nyckelord:

Fritidshem, utelek, fri lek, lekvanor, meningserbudanden (affordance), farligt

INNEHÅLLSFÖRTECKNING:

1. INLEDNINGSKAPITEL	1
1:1 Inledning	1
1:2 Bakgrund	1
2. TIDIGARE FORSKNING	3
2:1 Fri lek.....	3
2:2 Lek.....	4
2:3 Lekplatser vs skogen och ett samhälle med för få risker	5
2:4 Barns rörelsemöjligheter minskar i dagens samhälle.....	7
2:5 Sammanfattning av tidigare forskning.....	7
3. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	9
4. TEORI.....	10
4:1 Affordance teorin – meningserbjudande.....	10
4:2 Platsidentitet	11
4:2 Den sociala miljön och kodat material	11
4:3 Regler och vuxnas makt.....	12
4:4 Centrala analysbegrepp.....	12
4:4 Figur på teorin	13
5. METOD	14
5:1 Avgränsning/ Urval	14
5:2 Intervju som metod.....	15
5:3 Datainsamling.....	16
5:4 Etiska överväganden.....	17
5:5 Databearbetning.....	18
5:6 Skolgårdens utformning.....	19
6. ANALYS OCH RESULTAT	20
6:1 Skogen – Spännande men farlig	20
6:1:1 Gränsdragningens varande	20
6:1:2 Oändliga möjligheter – oändligt långt bort	22
6:2 Regler – skyddar vem mot det farliga?.....	23
6:2:1 Regler som skyddar barnen mot faran.....	23
6:2:2 Regler som skyddar verksamheten.....	25
6:3 Skolgården – den oupptäckta faran.....	26
6:3:1 Som packade sillar i en trasig hink – vad ska man leka egentligen.....	26
6:3:2 Barnens kreativa idéer om att frigöra lekyta	27
7. DISKUSSION	28
7:1 Metoddiskussion.....	30
7:2 Bidrag till professionsutveckling.....	30
7:3 Vidare forskning ska detta vara på en egen sida?	31

1. INLEDNINGSKAPITEL

1:1 Inledning

Under mina studier till grundlärare mot fritidshemmet på Södertörn har jag lärt mig att lek är oerhört viktigt för barns utveckling, i alla kurser har vi berört leken på olika sätt. I läroplanen (2011) kapitel fyra om fritidshemmet beskrivs leken som en viktig komponent i verksamheten för att barnen ska ges möjlighet att utveckla alla de olika förmågor och kunskaper som är starkt kopplade till barnens personliga utveckling och den förväntade utvecklingen mot att bli goda samhällsmedborgare. För att ytterligare stärka uppfattningen av lekens betydelse i detta sammanhang så beskriver barnkonventionen från Unicef (u.å) som blev lag i Sverige 1 januari 2020, i artikel 31 att konventionsstaterna erkänner barns rätt till lek och rekreation.

Så lek behövs för barns utveckling, det är en viktig komponent i fritidshemmets verksamhet och det är lag att barn ska få leka. Detta gjorde att jag valde att fokusera min forskning på leken på fritidshemmet där jag snart kommer vara verksam som lärare. Det jag hoppas att uppnå med min studie är mer kunskap kring just den fria leken utomhus på fritidshemmet.

Genomgående i denna uppsats så används termen personal för alla de vuxna som arbetar på skolan oavsett utbildning då detta inte påverkar deras roll i min studie.

Jag vill även förtydliga att jag valt att benämningen barn istället för elever i min forskning på grund av att jag personligen ser dem mer som barn än elever utomhus i den fria leken.

1:2 Bakgrund

Vi lever i ett ständigt växande samhälle med tätbebyggda områden som är kraftigt trafikerade och med minskade naturytor och naturliga områden för lek. Denna utveckling drabbar barnen hårt eftersom deras förutsättningar till mobilitet inte är detsamma som vuxna generellt har. Det kan till och med inom vissa områden i samhället ses som dåligt föräldraskap att utsätta barnen för de eventuella risker som finns i trafikmiljön och många föräldrar känner sig tvingade att skjutsa sina barn i bilen överallt. Detta kan tillsammans med samhällets tillväxt och förtätning också bero på att det skett en förändring i barnuppfostran och hur vi människor ser på barndomen under den senare delen av 1900-talet. Skolverket (2010) beskriver i *Barndomens förändrade livsvillkor* olika faktorer som påverkar barnens liv och hur deras vårdnadshavare uppfostrar dem. Bland annat så handlar det om att samhället tar ett större ansvar för barns fostran idag jämfört med förr när barnen ofta var hemmavarande fram tills

grundskolans start. Även faktorer som det mångkulturella samhälle vi lever i, de många olika familjekonstellationer som finns idag och att vårdnadshavare upplever sig ha ständig tidspress att hinna med karriär, ett eget liv och sina barn.

I Sverige följs världshälsoorganisationens rekommendationer (WHO) och Folkhälsomyndigheten (2019) skriver på sin hemsida att rekommendationen för barn och unga mellan 5 och 17 år är att vara fysiskt aktiva minst 60 minuter per dag med minst måttlig intensitet. Det är särskilt viktigt att röra på sig under uppväxten eftersom det är då vi bygger upp skelettet, musklerna och utvecklar vår motorik, koordination och rörelseförmåga. Nordh (2014) har skrivit en artikel om Fredrika Mårtenssons forskning om hur utemiljöer och skolgårdar påverkar barns vardagsrörlighet i Vetenskapshälsa. I den beskriver Mårtensson att rasterna och utemiljön är viktig för barnens mående och deras möjligheter att vara fysiskt aktiva. Hon påpekar att för de yngre barnen så är leken på skoltid så mycket som 30–40 procent av det ovan rekommenderade behovet av dagliga fysisk aktivitet. Hon jämför det med idrottslektionerna som står för ungefär 20 procent.

Naturvårdsverket (2006) har sammanställt flera undersökningar om människors syn på naturen som kraftkälla för oss människor. Den visar att många människor ser naturen som en plats som man mår bra av att vistas i och där man kan samla kraft för både kropp och själ. Det kan även kopplas till ett större samhällshistoriskt perspektiv då vi i tidernas begynnelse levde av och med naturen och i takt med samhällsutvecklingen har tagit oss ifrån naturen in i tätbebyggda samhällen så har också organiserad utevistelse växt fram, som till exempel scoutföreningar.

På fritidshemmet så har jag själv observerat när jag arbetat som vikarie men även fått bekräftat i diskussioner med studiekamrater och kollegor, att fri lek utomhus är vanligt förekommande på fritidshemmet. Orsakerna skiljer sig från plats till plats men några anledningar verkar vara på grund av små lokaler och för stora barngrupper, för lite personal och få eller inga planeringstimmar. En sista sak som jag funderat över i samband med detta är att skolgårdar och lekplatser ser oerhört tråkiga ut och att de naturliga inslagen av naturytor bortprioriteras i dagens snabbt växande samhälle.

Syftet med denna studie är därför att utifrån mitt ovan beskrivna problemområde undersöka vilka faktorer som påverkar barnens lekvanor utomhus under fri lek på fritidshemmet. Och vad det är som möjliggör och/eller begränsar deras lek. Det gäller den fysiska miljön och den sociala miljön såsom regler och normer på skolan men också i samhället.

2. TIDIGARE FORSKNING

I denna del kommer jag redogöra för den tidigare forskning som gjorts inom det forskningsfält som jag befinner mig i. För att få fram helheten i mitt forskningsområde om den fria utomhusleken på fritidshemmet är det viktigt att fördjupa mig i forskning som berör miljön barnen leker i men också i själva handlingen, alltså leken i sig.

2:1 Fri lek

Begreppet fri lek har olika betydelse i olika sammanhang och av olika pedagoger men jag ska här ge en inblick på hur det beskrivs och sammanfatta begreppets betydelse i min forskning. Lekforskaren Birgitta Knutsdotter Olofsson (2003) beskriver den ”fria leken” som all den lek som uppstår där barnen själva bestämmer vad de ska leka utan påverkan av de vuxna. Men fri lek är inte lek fri från vuxna, barn i stora grupper behöver stöd från vuxna i leken långt upp i ålder. Många barn behöver stöd att komma igång med lekandet men även stöd under lekens gång. Alla barn kan inte leka och den vuxna har till uppgift att hjälpa alla barn att komma in i leken och underlätta deras kamratrelationer. En risk med fri lek kan vara att det starkaste barnet bestämmer över de andra och leken blir inte särskilt fri för många av de inblandade. Den vuxna är närvarande men inte styrande i den fria leken och kan hjälpa till med lekens utveckling men det ska ske på barnens premisser.

Charlotte Tullgren (2004) skriver i sin avhandling om hur vuxna konstruerar barns lek i förskolans miljö. Hon beskriver att när barnen på förskolan har fri lek så styrs de ändå av pedagogerna mot det som pedagogerna anser vara bra lek för att utveckla kommande kompetenser som de behöver i framtiden. Hon menar att lek som anses vara bra och lärande för barnen enligt pedagogerna får fortgå, som till exempel familjelekar. Medans lekar som anses obehagliga och otrevliga som innehåller mycket spring och skrik eller mord till exempel styrs om av pedagogerna till en aktivitet som mer passar deras förväntningar och är meningsfull. Pedagogernas sätt att hantera leken kan förklaras i tanken om lekens betydelse för lärandet där barnen ses som lärande subjekt och leken är vägen till lärandet. Lärande är ständigt i fokus på olika sätt i leken och samhällsfrågor där moral står i centrum blir tydligt då våldslekar till exempel alltid styrs om till något annat. Lekar som accepteras är de lekar som övar de förmågor och kompetenser som anses vara till fördel för den framtida kompetenta samhällsmedborgare som barnet förväntas bli. Pedagogerna övervakar och har möjlighet att styra lekarna på olika sätt, bland annat genom att vara deltagande i leken men också bara

genom att vara i rummet. Ibland skapas så kallade ”frirum”, vilket innebär att barnen går undan och stänger dörren tillexempel men ibland skapar pedagogerna dem genom till exempel utelek som är minimalt övervakad. Men även i den vilda, rörliga uteleken så styrs barnen till viss del av pedagogerna då de nu tillåts att leva ut sina ”naturliga” behov av rörelse. Då barnen ständigt styrs i leken så lär de sig till slut vad de ”får” leka, så även om de får välja själv så väljer de lekar de vet är accepterade av pedagogerna.

Man kan ifrågasätta om det överhuvudtaget finns något som kan kallas ”fri lek” med tanke på att barn sällan eller aldrig leker helt obevakade och utan vuxnas förmaningar och styrning. Men det är ett begrepp som konsekvent används inom fritidshemmets verksamhet för att beskriva den lek eller aktivitet som inte är styrd av pedagoger så därför använder jag begreppet i min forskning. I denna text betyder begreppet fri lek all den lek som sker när barnen tycks välja själva vem de leker med, vad de leker och var de leker. Alltså lek där vuxna inte direkt sätter regler kring lekandets utformning och genomförande såsom de skulle gjort vid en styrd aktivitet som är planerad sedan tidigare. Däremot finns det flera yttre faktorer som påverkar lekens frihet såsom regler som skolan upprättat, materialtillgång och allmänna sociala normer som finns i vårt samhälle som vi förhåller oss till omedvetet.

2:2 Lek

För att förstå den fria leken och dess innebörd så måste vi förstå vad lek är i ett vidare perspektiv. I Stadlers (2015) artikel om lek i Sydsvenskan med titeln ”Barndomens lekar lär oss att fungera som människor” hittar jag ett citat av Birgitta Knutsdotter Olofsson som påvisar hur viktig leken är för människans utveckling och liv.

Leken är en fantastisk gåva vi har fått. Jag tror att den är nödvändig för att man ska bli en människa.

Margareta Öhman (2018) är legitimerad psykologkonsult inom förskola och skola, familjeterapeut, barnkulturvetare och forskare inom just lek. Öhman har genom en sammansättning av den forskningsbaserade kunskap kring lek som finns skapat begreppet ”lekstyrka” som beskriver leken som helhet och hur viktig den är för barns utveckling.

Vi människor föds med en stark lekberedskap vilket betyder att vi aktivt söker nya erfarenheter och efter att observera, utforska och leka för att utvecklas. Redan från födseln är vi inställda på lek och vi börjar tillsammans med vår/våra omsorgsgivare att genom ett lekfullt samspel skapa våra första lekerfarenheter. Hjärnan fyrdubblas i storlek från födsel till tonår

och det finns oändliga möjligheter att utveckla tänkande och komplext samspel. Hjärnan utvecklas optimalt genom att vi under ett tryggt, kärleksfullt och lekfullt samspel får utforska vår omgivning. Sociala och känslomässiga erfarenheter påverkar hjärnans utveckling och med låg fysisk och psykisk näring och stimulans i trygga förhållanden kan tillväxten hämmas. Ur ett evolutionärt perspektiv ses lekberedskapen som en fördel som säkrat vår arts överlevnad och utveckling. Genom att leka på olika sätt som till exempel låtsaslekar, rollekar och så vidare lär vi oss hantera det okända och kunna förhålla oss till förändringar.

Öhman menar när hon lägger ihop dessa forskningsbaserade kunskaper kan hon inte komma fram till något annat svar än att lekande troligtvis är något av det viktigaste vi kan erbjuda barn. För att fånga in dessa kunskaper använder Öhman sig av begreppet lekstyrka. Styrka är ett ord som förknippas med bland annat kraft, hållbarhet och intensitet. Lek innehåller alla dessa aspekter. Lekandet fungerar som en muskel och genom att använda den ökar dess styrka. Lekstyrka innebär att leken är viktig för barns utveckling och den måste underhållas och utmanas för att växa sig stark.

2:3 Lekplatser vs skogen och ett samhälle med för få risker

Hur tråkig får en lekplats vara egentligen? Denna fråga ställer sig Johan Frisk (2019) i sin artikel med samma namn. Han tar upp problematiken med vad barn vill göra och hur lekplatser byggs idag på grund av många regler kring säkerhet. I artikeln nämns ett citat som någon på myndigheten Barnmiljörådet ska ha sagt på 1980-talet som beskriver hur tankegångarna gick kring lekplatser då. ”Bättre en bruten arm än en stukad vilja”. Om någon där i dag skulle säga några bevingade ord som speglar dagens syn skulle det vara något i stil med ”Bättre ett mjukt fallunderlag än ett skrapsår” skriver Johan.

Märit Jansson som är docent i landskapsplanering vid SLU (Sveriges lantbruksuniversitet) och har forskat om lekplatser sedan 2004 medverkar i artikeln. Forskningen består bland annat av intervjuer med barn där de får svara på hur de vill att en bra lekplats ska se ut. Barnen beskriver att de vill utmanas, de vill kunna röra sig snabbt, klättra högt, krypa in i saker och göra kojor. Forskningen visar också ett behov av att kunna manipulera miljön och göra den till sin. De finns många lagar och skrifter kring säkerhet som styr över lekplatsers utformning medans det endast finns vaga krav på att skapa bra utemiljöer för barnen. För att komma ifrån detta överdrivna säkerhetstänk menar Märit att vi måste tänka utanför den traditionella lekplatsen, att skapa platser i närmiljön där det går att leka.

I ett inslag senare samma år i SVT av Helena Björk (2019) så uttrycker Märit Jansson sig igen om just lekplatsernas överdrivna säkerhet. Hon beskriver att de statiska miljöer som säkerhetskraven skapar ger konsekvenser för barns hälsa. Bland annat bristande fysik, bristande mental hälsa och många andra problem vi ser hos barn idag. Märit beskriver hur hon ser tecken på att rädslan för vårt ansvar kring de miljöer som barn ska leka i gjort att vi börjar applicera säkerhetsstandaren i miljöer den inte är avsedd för som till exempel naturmiljöer och klätterträd. Märit menar att forskningen tydligt visar att finns en brist i riskhanteringen hos barn och att det är oerhört viktigt för barns utveckling att utmanas och då är utemiljön perfekt.

Tim Gill (2007) är en av Englands mest framstående experter på barns lek. Han är forskare och håller föreläsningar om barns lek i hela världen. Han har bland annat skrivit boken *No fear. Growing up in a risk averse soceity* som översätts till ”Utan rädsla. Att växa upp i ett samhälle obenäget att ta risker” (min översättning). I boken beskriver han hur barndomen riskeras att undermineras av samhällets växande rädsla för barns risktagande i samband med lek. Han beskriver bland annat att lekar förbjudits på skolor runt om i världen för att de medför ett riskbeteende, lekar som kull eller att bara springa. Han ger även ett exempel på två barn som straffats för att ha ritat med krita på marken på grund av att detta kan ge upphov till graffiti senare. De lekar och aktiviteter som generationer innan har utfört utan tanke på varken risker eller annat ses nu som problemfyllda och farliga.

Under en av Gills föreläsningar som resulterat i en artikel i Calgary Herald av McIntosh (2015) frågar han de vuxna om deras favoritställe att leka på när de var små. I princip alla svarar utomhus i skog och mark och ger glädjefyllda anekdoter om alla de obevakade äventyr de hade. Gill menar att han inte är en expert på föräldraskap och att det finns tillräckligt många i dagens samhälle som säger till föräldrar hur de ska göra. Men det han upptäckt under sina femton år av forskning kring barns lek är en stigande misstro till barns förmåga att hantera nya situationer och att kunna göra en riskbedömning. Vuxna har överlag tappat bort hur en bra barndom ser ut, världen har förändrats men inte barnens sökande efter äventyr. Under intervjun i Calgary Herald den 12 maj 2015 säger han följande citat:

We need to be a bit calmer about minor bruises and scrapes and kids getting upset, because guess what? That's part of childhood. We need to remind ourselves of how much children like and want to have that sense of freedom, that taste of adventure that we're in danger of starving.

Han huvudpoäng är med andra ord att vår strävan att skydda barnen från lite blåmärken kan vara på bekostnad av viktigare värden, som känslan av äventyr och frihet.

Mårtensson (2004) som har forskat om naturens material och miljöer som resurs i lek kom fram till att naturmiljöer och skog är utmärkta platser att leka på. Hon beskriver att naturleken verkar inbjuda till fler fantasilekar än lek på en planerad lekplats med statiska lekanordningar gör. Detta beror på flera olika saker men bland annat att vid en lekplats så skapas olika begränsningar som att till exempel att sanden inte får tas ut ur sandlådan och anordningarna sitter fast i marken och bildar öar av lekytor. Det blir trångt och barnen måste samsas flera stycken på samma yta med begränsat material. Skogen är en sammanhängande yta och materialet är oftast flyttbart och kan anta flera former i lekens värld och därför blir det lättare att sväva ut i leken där.

2:4 Barns rörelsemöjligheter minskar i dagens samhälle

Magnus Karlsson (2016) skriver i sitt kapitel i en rapport som Centrum för Idrottsforskning gjort som en uppföljning till statens stöd till idrotten om forskningsprojektet Bunkeflomodellen. Han visar på att barn och unga idag inte når upp till den rekommenderade aktivitetsnivån som är 60 minuters fysisk aktivitet, varken i skolan eller på sin fritid.

Förklaringarna han ser till att barn och unga rör sig mindre och mindre speglar dagens samhälle tydligt, det är bland annat att man oftast tar hissen istället för trappan, man spelar mobilspel istället för att leka och många barn skjutsas med bil överallt av sina föräldrar på grund av olika anledningar. Även skolans idrottstimmar har de senaste trettio åren minskat med 250 timmar per år så det påverkar också möjligheterna för fysisk aktivitet under skoltid

Johan Faskunger (2008) beskriver i en rapport från statens folkhälsoinstitut med namnet *Barns miljöer för fysisk aktivitet – samhällsplanering för ökad fysisk aktivitet och rörelsefrihet hos barn och unga*, att samhällets uppbyggnad måste förändras för barnens skull. Barnvänliga ytor och mötesplatser försvinner i vårt snabbt växande samhälle och trafikerade vägar tar över offentliga ytor som annars agerar som mänskliga mötesplatser och kan ge upphov till spontan lek och rörelse.

2:5 Sammanfattning av tidigare forskning

Den tidigare forskningen visar på att leken är viktig för barns utveckling och att den fria leken som är vanligt förekommande på fritidshemmet är då barnen väljer vad de leker utifrån de

premisser som de har i sin omgivning. Vidare beskriver forskningen att anordningar som är byggda för barn som till exempel lekplatser är tråkiga och att barnen inte utmanas tillräckligt i avseendet för bland annat riskbedömning men också fysiskt. Detta medan skogen och naturytor beskrivs som utmärkta platser för utveckling både fysiskt och psykiskt för barn. Naturmiljön som angränsar skolor och bostadsområden pockar på barnens upptäckarvilja och äventyrlust och ändå så är det inte ofta de får ge sig ut där och försvinna in i lekens värld utan vuxnas förmaningar och regler.

Forskning visar även på att möjligheter för barns fysiska rörelse minskar i samhället och att lekens yta försvinner i stadsbyggnaden. Forskningen är baserad på de vuxnas syn på barns lek och jag menar att det finns väldigt lite forskning om barnens egna perspektiv på utevistelsen och vilka hinder och möjligheter som de ser finns för deras lekar. Den forskning som är gjord på barns lek är oftast utförd i förskolemiljö och min studie som utgår barns lek i årskurs ett fyller en lucka i forskningen kring barns utomhuslek på skolan.

3. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Jag vill undersöka hur miljön påverkar barn i deras val av lekar utomhus, dels den fysiska miljön som skolgården, olika lekanordningar och omkringliggande natur. Men också den sociala miljön som de olika regler, normer och begränsningar som skolan men även samhället innefattar. Mina forskningsfrågor är:

Vilka faktorer påverkar barnen i deras val av lek utomhus på fritidshemmet?

Vilka möjligheter och/eller begränsningar utgör utomhusmiljön så som barnen upplever den för deras lekvanor?

4: TEORI

Min forskning befinner sig inom vetenskapstraditionen hermeneutik. Patel och Davidsson (2011) beskriver att ordet översätts till tolkningslära. Inom hermeneutiken ser man till helheten i forskningsprojektet, alltså hela människan, hens omgivning och hens handlingar för att förstå det problem man vill undersöka.

I denna del kommer jag att till en början redogöra för det teoretiska ramverk jag byggt upp för att analysera mitt material med. Thomassen (2018) beskriver teorier som begreppsbyggnader om det vi inte kan se och erfara direkt, olika begrepp kategoriserar olika saker inom teorin och de är som byggstenar i teorierna och varje disciplin har sina begrepp. Därför är det viktigt att specificera de begrepp jag använder mig av i min rapport, vad de betyder i detta sammanhang och hur de hör ihop med mitt teoretiska ramverk.

4:1 Affordance teorin – meningserbjudande

Eftersom jag undersöker utemiljön och vad barnen väljer att leka där så har denna *affordance-teorin* en stor del i analysen i min forskning. Affordance översätts till *meningserbjudande* och det är det begreppet som används vidare i texten. I Natur och kulturs psykologilexikon (2020-03-11) så beskrivs Gibsons teori om *affordance* som människans samspel med de *fysiska miljöer* den möter på och vad de erbjuder. Den beskriver Gibsons tankar om ett samband mellan det perceptuella och det motoriska systemet i människan. Han menar att de ting vi möter dagligen som till exempel de människor, djur, växter, situationer och händelser inte uppfattas som fysiska signaler som exempel ljudvågor och ljusvibrationer när de når vårt sinne. Utan att de redan när de når våra sinnen är fyllda med mening och betydelse för vår existens, för hur vi reagerar, agerar och samexisterar tillsammans i omvärlden.

Detta betyder att barn har en subjektiv upplevelse av den miljö de befinner sig i och eftersom det är individuellt för alla barn så ser de möjligheter utifrån deras egna perspektiv. Dessa *meningserbjudanden* utforskas omedvetet genom lek eller fysisk aktivitet och dessa handlingar kommer från enskilda faktorer som erfarenhet, fysisk styrka, motorisk färdighet, mod och rädsla. De handlingar som uppkommer i leken eller den fysiska aktiviteten är de tidigare *erfarenheter* individen bär inom sig kopplat till den plats eller liknande platser. Gibson menar alltså att människor uppfattar föremål och miljö i sin omgivning utifrån vad de eller den erbjuder, det vill säga vad den kan användas till. På så sätt uppfattas omgivningen som meningsfull och användbar och vissa erbjudanden uppfattar vi människor per automatik

men de flesta lär vi oss genom erfarenheter. Gibson vill upplösa den dualistiska synen på människan och omvärlden och menar att uppfatta världen innebär samtidigt att uppfatta sig själv och sin komplementära roll i världen.

4:2 Platsidentitet

Sandberg och Vuorinen (2008) beskriver i boken ”Miljöer för lek, lärande och samspel” begreppet *platsidentitet* vilket innebär att genom att barnen har tidigare *erfarenheter* av den *fysiska miljön* som omger skolan och att de är därmed medvetna om det *meningserbjudande* som just den miljön bär på. *Platsidentiteten* är något som individen tillskriver platsen och inte något som platsen bär själv. En individs upplevelse av meningsfulla platser är viktiga för individens egna identitet. Eftersom en individ formas genom den *fysiska miljön* och de sociala relationer som ingår i den *sociala miljön* så har andra människor stor betydelse för hur en individ skapar en platsidentitet.

4:2 Den sociala miljön och kodat material

De *meningserbjudanden* som en *fysisk miljö* ger ett barn är oftast kopplad till den *sociala miljön* som barnet befinner sig i. Enligt Lillemyr (2013) så är barnets upplevelser och *erfarenheter* unika för det enskilda barnet men de delas ofta med andra som befinner sig i samma *sociala miljö*. Skolgården och omkringliggande områden som barnen får leka på under skoltid utgör enligt Rönnlund (2015) en *social miljö*. Hon beskriver skolgården som ett institutionellt rum omgärdat med regler och normer som speglar samhällets förväntningar på den uppväxande generationen men den speglar även samhällets värdegrund. Skolgården tillskrivs nämligen värden och den anses vara en viktig förmedlare av sociala och kulturella normer för hur man förväntas bete sig, både i skolan men också i samhället som stort. De vuxna har förväntningar på barnens agerande och utveckling då skolgårdsmiljön har ”bestämda” platser där barnen ska ägna sig åt olika aktiviteter och kan enligt de vuxna användas på ”fel” sätt.

Dessa förväntade beteenden på vissa platser och med visst material på skolgården skapar *kodat material*. Enligt Öhman (2018) så har alla miljöer och material en inneboende social och kulturell kod, alltså vilka normer och värderingar de signalerar för leken. Det är det vi ser i stycket ovan om att de vuxna anser att barnen kan leka på ”fel” sätt. Materialets kod bär kulturella föreställningar kring bland annat etnicitet och genus som påverkar hur och vad man kan leka. Ett starkt *kodat material* styr lekandet i en mer bestämd riktning och även om det kan

omtolkas så fodrar det stor vana hos barnet att just omtolka och föreställa sig. Svagt *kodat material* som naturmaterial till exempel ger fler tolkningsmöjligheter och öppnar för ökad tillgänglighet och lekar där genus och normer kring etnicitet och kultur kan breddas. Barn är flexibla i sitt tänkande och sin varsebildning och därför finns det inte fixerade, färdiga lösningar när de provar olika miljöers erbjudanden. När ett barn relaterar till en miljö så är det en kombination av den *fysiska miljön, materialets kodning, den sociala miljön* och barnets tidigare *erfarenheter* som ger barnet *meningserbjudanden*.

4:3 Regler och vuxnas makt

Reglerna är en del av den *sociala miljön* och det är de vuxnas regler som påverkar var barnen får leka och med vad på skolgården. Arnér och Tellgren (2006) beskriver barnens syn på de vuxnas regler som svårbegripliga och ofta som ett hinder för leken då de vuxna bestämmer olika saker utan att vara insatta i lekens komplexitet. Regler betyder för de flesta barn det man inte får göra och barnen förstår oftast inte reglerna som kan vara diffusa och de är oftast meningslösa för barnen. Detta visar en maktfördelning där de vuxna har *makten* att sätta regler och barnen ska följa dem utan någon större möjlighet att påverka dem. Elvstrand (2013) beskriver hur bristen på barns delaktighet påverkar deras möjligheter till att kunna påverka på fritidshemmet. Hon menar att delaktighet inte sker per automatik utan att det behöver tränas upp och har det inte skett så bildar barnen en uppfattning om att det är bättre att de vuxna bestämmer och ger upp lite. Barnen kan ha visst inflytande men det är personalen som tar besluten utifrån sin syn på verksamheten och barngruppens bästa.

4:4 Centrala analysbegrepp

Alla dessa begrepp ringar in det jag i min forskning är ute efter att få syn på. Vilka faktorer som påverkar barnens lekvanor och vilka möjligheter och/eller begränsningar utgör utomhusmiljön såsom hur barnen upplever den för deras lekvanor.

Meningserbjudande = Det meningserbjudande en miljö ger en individ utifrån hens tidigare erfarenheter. (Affordance)

Erfarenhet = Det minne som finns i en individ som hen skapat om en miljö utifrån att ha undersökt och därmed lärt sig om miljön i fråga. Kan appliceras på liknande miljöer.

Fysisk miljö = I detta fall allt innanför skolgränserna på den aktuella skolan, skolgården.

Social miljö = De regler och normer som omger barnen. Det är både deras egna lekregler/normer, skolans/vuxnas regler och de normer som samhället skapar.

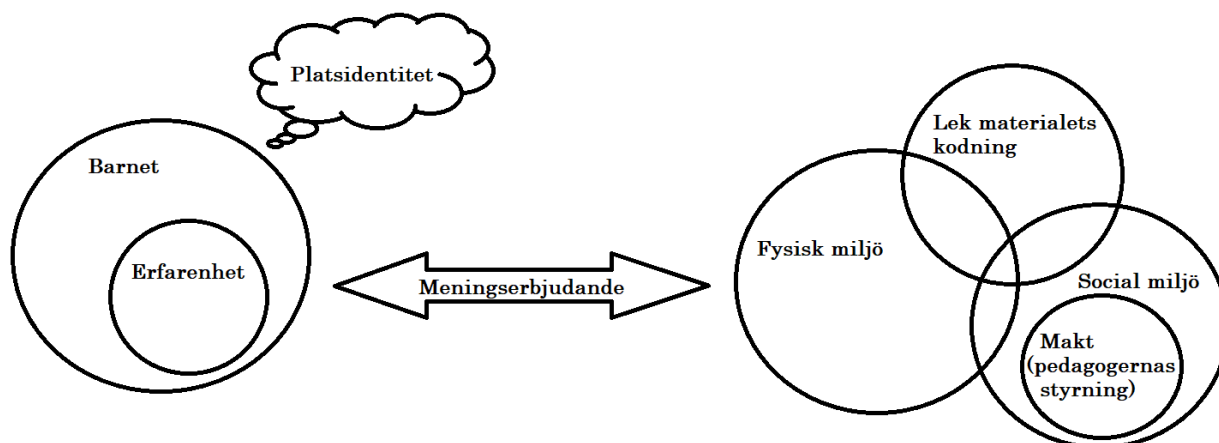
Platsidentitet = En enskild individs tankar och idéer om en specifik plats meningsfullhet.

Lekmaterialets kodning = Den betydelse ett material bär; starkt kodat material gör det svårare för barnen att föreställa sig materialet som något annat och kan hindra leken medans ett svagt kodat material ger fler tolkningsmöjligheter.

Makt = I detta teoretiska ramverk så handlar makten om de regler som vuxna skapar utifrån en tanke om barnens bästa, den pedagogiska styrningen. Det är en del av den sociala miljön som omger barnen.

4:4 Figur på teorin

Bild på hur begreppen hör ihop. Barnet möter något som antingen tillsammans med något eller ensamt bildar ett meningserbudande för barnet utifrån hans erfarenheter.

5. METOD

I denna etnografiska studie har jag använt mig av en empirisk vetenskaplig kvalitativ metod. Patel och Davidsson (2011) beskriver arbetet med att producera teorier som kan ge så bra kunskap om verkligheten som möjligt bygger på data eller empiri. Insamlad information om den del av verkligheten som ska studeras. Kvalitativa metoder beskriver Bjereld, Demker och Hinnfors (2018) som alla de olika angreppssätt på ett problemområde som inte är kvantitativa, till exempel observationer, intervjuer och fältstudier. Här söker man de kvaliteter eller egenskaper en företeelse har och för att förstå företeelsen behöver man ha kunskap om dessa kvaliteter eller egenskaper som den bär. Lalander (2015) beskriver att en etnografisk studie innebär att forskaren vill närma sig den andres perspektiv på tillvaron, man vill ”vara där”. Etnografer menar att man kan få fram den andres perspektiv genom intervjuer men att det finns stora fördelar med att besöka de platser där de människor man forskar om befinner sig.

5:1 Avgränsning/ Urval

Inom det etnografiska forskningsfältet talar Kullberg (2004) om urval i relation till de forskningsfrågor som valts ut att studeras. Vi som forskare tar flera urvalsbeslut under studiens gång, bland annat om vad och vilka som ska undersökas, var det ska ske, hur det ska ske, vilka frågor ska ställas och på vilket sätt och hur empirin ska samlas in.

Forskningsområde: Jag valde att avgränsa min studie genom att fokusera på barns fria lekande utomhus på fritidstid, då en studie som hade omfattat hela skoldagen eller aktiviteter både inomhus och utomhus hade blivit för omfattande att hantera på den angivna tid vi har.

Tid: Tidsaspekten har varit en betydande faktor då den påverkar hur mycket tid man har att arbeta på och för att hinna med alla delar i forskningsprocessen så valde jag att bara genomföra intervjuer vid en skola. Jag skickade förfrågan till flera skolor men fick inte svar på grund av att vi påbörjade vårt arbete under sportlovsveckan. Då valde jag att kontakta den skola jag vikarierar på där jag redan har etablerad kontakt med personal vilket underlättade processen att få genomföra intervjuerna. Klasslärarna skickade ut blanketter om samtycke till barnens vårdnadshavare vilket gjorde att det gick snabbt att kunna påbörja intervjuarbetet.

Närhetsprincipen: Närhet till mina intervjuobjekt har spelat in då jag inte har tillgång till egen bil och har egna barn att hämta från skola och förskola i rimlig tid. Min arbetsplats som jag samlat in min empiri på ligger i söderort i Stockholm, cirka 30 minuters resväg från mitt

egna hem. Enligt Kullberg (2004) är detta en ”känd plats” för mig och för att på bästa sätt kunna distansera mig från att bli inblandad i vardagssituationer eller annat som inte rör just forskningen så gjorde jag en noggrann bedömning på hur jag skulle utföra intervjuerna. I samtal med de pedagoger jag brukar arbeta förtydligade jag att nu är jag här som forskare och inte som vikarie för att tydliggöra min roll för dem. Jag valde även att hålla i intervjuerna i en lokal där den övriga personalen vanligen inte befinner sig under den tid jag var där.

Intervjusubjekten: Jag valde att intervjua barn i årskurs ett beroende på att jag upplever att de fortfarande är i en aktiv lekålder i jämförelse med äldre barn. En annan aspekt i valet på just dessa barn är att jag har erfarenhet av att arbeta även i förskoleklass där barnen också leker väldigt mycket men jag har upplevt att de är svårare att kommunicera med i jämförelse. Kullberg (2004) menar att man kan göra sitt urval ur en större grupp på den plats där jag som forskare ser ett intressant fenomen jag vill undersöka. Även om deltagarna representerar en grupp människor ur samma kultur så ses deras enskilda kunskap som unik och det kommer förekomma kvalitativt skilda uppfattningar.

Force major: Under tiden för denna studie så uppkom en oväntad yttre påverkan i form av Covid 19-viruset som påverkade möjligheterna att införskaffa viss litteratur. Detta på grund av att samhället och bland annat bibliotek delvis stängdes ner eller hade väldigt begränsade öppettider och att människor rekommenderades att arbeta hemifrån och undvika att resa kollektivt för att förhindra smittspridning.

5:2 Intervju som metod

Patel och Davidsson (2011) beskriver att inom vetenskapstraditionen hermeneutik så anses medkänsla i en intervju vara en tillgång för att få fram förståelse. Att jag som intervjuare visar känslor och visar att jag lyssnar aktivt och intresserat gör att intervjusubjektet känner att hen kan tala fritt och vill delge sig av sina erfarenheter. Intervjufrågorna är viktiga att få till menar Kvale och Brinkman (2012). En bra intervjufråga bidrar tematiskt till kunskapsproduktionen och dynamiskt genom att skapa en god interaktion mellan intervjuaren och intervjusubjektet. Att intervjua barn kan vara utmanande och med detta i åtanke valde jag att göra korta intervjuer i ett för dem känt rum för att undvika att barnen blev nyfikna på något annat än intervjun. Jag inledde den inspelade intervjun med allmänna frågor som till exempel: vad brukar du leka när du är ute på fritids? Allmänna frågor ger oftast upphov till spontana och utförliga beskrivningar av upplevelser. Sedan gick jag över till att ställa mer specificerade frågor om de ämnen som uppkom under samtalet för att få fram de svar som jag sökte efter.

Jag hade skrivit en intervjuguide med enkla och öppna frågor samt potentiella följdfrågor och för att försöka undvika att intervjun skulle stanna upp (Bilaga 1). Beroende på vad man vill undersöka så kan man välja att vara öppen med intervjuens syfte eller inte men man bör ha i åtanke att oavsett vilket man väljer så kan det påverka svaren. Jag valde att vara öppen med syftet i mina intervjuer då jag tycker att det är viktigt att barnen förstår vad vi gör. Mina intervjutillfällen inledde jag med att kort påminna om vad vi skulle prata om, varför jag vill intervjua dem och så fick barnen välja sina fingerade namn själva, innan jag satte på inspelningen. Detta för att lätta upp en eventuell spänd eller nervös stämningen och skapa en bra start för intervjun. Det fungerade bra och barnen tyckte att det var jättekul att välja namn.

5:3 Datainsamling

Att noggrant beskriva hur forskningsprocessen gått till är enligt Patel och Davidsson (2011) viktigt då den kvalitativa studien i någon mening är unik och genom att noggrant beskriva de olika delarna så kan de som ta del av forskningen få en uppfattning om alla de olika val som forskaren har gjort. För att min datainsamling ska bli så genomskinlig som möjligt så beskriver jag i denna del så att läsaren kan få en ungefärlig bild av mina intervjuer.

Initialt så planerade jag att det skulle ingå fem barn i de fyra olika intervjugrupperna, blandat pojkar och flickor från de tre parallellklasserna. Eftersom intervjuerna skedde på skoltid så mailade jag ut listor till de berörda lärarna med vilka deltagare jag skulle intervjua och vilka tider de skulle medverka på. För att säkerställa att mina grupper skulle ha fem deltagare så hade jag även med en reservdeltagare per grupp men vid två tillfällen var även de frånvarande från skolan och två grupper blev med fyra deltagare. Specificering av datum, klockslag, tidsåtgång och de medverkande deltagarna (fingerat namn och biologiskt kön) på de fyra intervjuerna är nedan sammanfattat i tabeller.

Intervju 1	Intervju 2	Intervju 3	Intervju 4
Datum: 9/3 2020 Klockslag: 12.31 - 13.05	Datum: 9/3 2020 Klockslag: 13.07 - 13.30	Datum: 9/3 2020 Klockslag: 13.33 - 14.01	Datum: 10/3 2020 Klockslag: 14.10 - 14.35
Total tid: 34 min Innan inspelning: 11.14 min Inspe­ling: 22.46 min	Total tid: 23 min Innan inspelning: 8.28 min Inspe­ling: 14.32 min	Total tid: 27 min Innan inspelning: 11.54 min Inspe­ling: 16.06 min	Total tid: 35 min Innan inspelning: 9.33 min Inspe­ling: 15.27 min
Meja (flicka) Sara (flicka) Amanda (flicka) Tammi (flicka) Kalle (pojke)	Mio (pojke) Sixten (pojke) Hanna (flicka) Carina (flicka) Greta (pojke)	Fredrik (pojke) Elsa (flicka) Potatisbullen (flicka) Skogsmannen (pojke)	Figgen (pojke) Softis (pojke) Ida (flicka) Linn (flicka)
		Gruppmedlem nr 5 var sjuk, så även reserv.	Gruppmedlem nr 5 var sjuk, så även reserv.

Jag hämtade mina små grupper vid deras respektive klassrum och så gick vi tillsammans ner till nedervåningen där jag valt ut byggrummet på deras fritidshem som intervjurum. Detta rum

valdes för att det är ett litet rum utan sittplatser för alla. Jag ansåg att eftersom vi inte var så många att samtalet skulle kännas naturligare om vi satt ganska nära varandra på kuddarna på golvet. Eftersom jag har erfarenhet av barn i denna åldern och ville att intervjun skulle flyta på även när de började få myror i byxorna så lät jag dem som ville hämta småbilar om de ville som de kunde sitta och pilla med under intervjun, detta underlättade för merparten av barnen att ha något att göra medans de lyssnade. Själva intervjun tog cirka femton minuter och förflyttningen till och från klassrummet och samtalet vi hade innan inspelningsstart tog cirka tio min. Innan inspelning så berättade jag kort om min undersökning och då fick de välja sina egna fingerade namn vilket var väldigt uppskattat. Jag upplever att alla barn i alla intervjuer kände sig trygga och alla barn medverkade under samtalen och de flesta räckte upp handen och väntade på sin tur. Alla barn pratade inte lika mycket men detta kan kopplas till deras olika personligheter. Stämningen var uppsluppen och vi skrattade tillsammans flera gånger. Under en av intervjuerna var deltagarna väldigt flamsiga och jag fick säga till dem flera gånger. Gruppsammansättningen kan ha varit en anledning men även att intervjun var sent på dagen och de var trötta. Men i stort så upplever jag inte att detta har påverkat barnens vilja att dela med sig under någon av intervjuerna. Intervjuerna är transkriberade i sin helhet ordagrant från inspelningen och varje intervju är på cirka 11 sidor.

5:4 Etiska överväganden

I boken Forskningsmetodikens grunder beskriver Patel och Davidsson (2011) de fyra etikregler som Etikrådet formulerat, som är den myndighet som ansvarar för frågor om etiska krav på forskning. Dessa fyra krav är: Information, Samtycke, Konfidentialitet och Nyttjande. Här nedan beskriver jag hur jag följde dessa och säkerställde att min forskning är etisk.

Jag började mitt arbete med att mejla ut förfrågan om medverkan i mitt självständiga arbete till flera skolor där jag informerade kort om vad jag skulle göra och vad forskningen handlade om (Bilaga 2). När jag väl fick kontakt med en skola så informerade jag alla inblandade i mitt forskningsprojekt om syfte, tillvägagångssätt och om personuppgiftshantering genom att dela ut ett informationsblad (Bilaga 3). Detta kan i viss mån ha påverkat intervjusubjekten men genom att de fått informationen så har de också möjlighet att diskutera och fundera över ämnet innan vi ses vid intervjutillfället vilket kan ge rikare svar och inge trygghet åt vissa elever. Eftersom jag valt att intervjua barn och spela in intervjuerna för att underlätta transkribering så krävs det att vårdnadshavare informeras och lämnar sitt samtycke samt att de får information kring hur materialet ska presenteras, i vilket syfte det ska användas samt

information kring den hantering och GDPR lagen som ska följas vid hantering av personuppgifter (Bilaga 4). Det är viktigt att materialet inte kan härleda till specifika personer och platser, alltså att det är konfidentiellt. Personal, andra elever som nämns under intervjuerna och intervjuobjekten själva har fingerade namn i rapporten. Trots att elevernas föräldrar har tagit del av informationen så har jag innan ljudinspelningen startats kort informerat eleverna om vad vi ska prata om, frågat dem själva om de samtycker till att vara med, förklarat vad jag ska göra med inspelningen och vad jag ska använda materialet till. Materialet används enbart till min forskning och inspelningar och transkriberingar sparas till jag fått godkänt på uppsatsen sen tas de bort från min dator.

5:5 Databearbetning

Här kommer jag beskriva de olika delar som varit viktiga i min slutliga analys av min empiri, alltså hur jag sorterat och reducerat mitt material, hur jag argumenterar för det och vad jag gjort för att säkerställa kvalitet, här kallat validitet.

Att sortera och reducera materialet är inte det lättaste då kvalitativt material brukar bli ganska rikt, mina fyra intervjuer resulterade i 47 sidor text när jag transkriberade dem. Jag lyssnade igenom alla intervjuer innan jag började transkribera för att på det sättet få en första instinktiv tanke kring mina teman i resultatdelen. De är en brokig blandning av yttranden då det är 18 olika individer som deltagit under intervjuerna men jag kom fram till sex teman. Enligt Rennstam och Wästerfors (2015) är det viktigt att försöka säkerställa en viss överblickbarhet av materialet; det är inte mängden empiri som är viktigt utan variationen och innebörden. Sortering av denna stora mängd något brokiga material är av stor vikt för att få ett överskådligt material att arbeta med och söka svar på mina forskningsfrågor. Min sortering gick till så att jag skrev ut intervjuerna och läste igenom dem flera gånger och med en analytisk blick som är formad utifrån mitt teoretiska ramverk. Efter det så klippte jag ur de delar av intervjuerna som berörde något av de olika teman jag hittat vid första genomlysningen för att sortera bort de svar och delar av samtalet som inte var relevanta för forskningsfrågorna. Mina första teman var skogen, fantasilek, trasigt material, överdrag, fotbollsplanen och regler. De begrepp i mitt teoretiska ramverk som jag lutat mig mot var: meningserbjudande, fysisk miljö, social miljö, platsidentitet, erfarenhet, kodat lekmaterial och makt (pedagogisk styrning). Materialet reducerades därefter för att slutligen zooma in det som är relevant för mina forskningsfrågor. Av det reducerade materialet var det till sist tre teman som var återkommande och som tydligt riktar in sig på en liten del av utomhusleken på

fritidstid. Genom att sortera har jag skapat ordning och genom att reducera har jag skapat skärpa. Utan att först göra detta så kan man omöjligtvis säga något innehållsrikt och teoretisk intressant om det fenomen som studerats.

Med validitet inom kvalitativ forskning menas enligt Patel och Davidsson (2011) att forskaren säkerställer kvaliteten i sin studie och det gäller hela forskningsprocessen och inte bara själva insamlingen av empirin. Ett exempel på hur jag tillämpat det i min studie är att jag under intervjuerna antecknade vad barnen gjorde, till exempel kroppsrörelser, ansiktsuttryck och exalterade röstlägen. Sen använde jag dessa anteckningar vid transkriberingen av intervjuerna för att avgöra om vissa inlägg var skämt eller om barnen var allvarliga för att undvika att dra slutsatser på felaktiga grunder. Tal och skriftspråk är ju inte samma sak och genom att göra så här så kom jag närmre det riktiga samtalet och vad barnen ville kommunicera. Ett annat exempel på hur jag söker att stärka validiteten i min forskning är att jag i mitt metodkapitel försökt beskriva alla val omkring studien och hur den genomförts för att beskriva min forskningsprocess så noga jag kan.

5:6 Skolgårdens utformning.

Eftersom jag undersökt barnens lekvanor på skolgården så är det relevant med en beskrivning av skolgården och att beskriva skolgränserna som omger skolans yta.

Skolgränserna på skolan utgörs inte av fysiska staket utan av fläckar med målarfärg på de träd och berg som omger skolan. Fläckarna är slitna och på vissa platser är det andra föremål som utgör gränserna som till exempel en bom. Ytan utanför gränsen består av skog, ängsmark och en cykelväg. Skolgården på baksidan av den stora skolbyggnaden består av en grusplan med stängsel runt, en sandlåda, en liten basketplan, en gräsyta och en king-ruta. Den stora skolgården har två "leköar" en större på ena sidan av huvudbyggnaden med klätterställning, gungor, räcken, klättermattor och rutschkana, det finns även sand på en del av denna ytan. Och en mindre "lekö" finns på andra ändan av huvudbyggnaden med gungor och sandyta.

Skolgården mellan huvudbyggnaden och barackerna består av asfalt med flertalet king-rutor på. Det finns även ett plank att skjuta boll på till exempel, några utepingisbord och ett naturligt berg. Här finns även boden, där barnen kan låna diverse leksaker och utematerial.

Resterande yta av skolgården är en öppen naturyta och några lägre bergspartier. På fritidstid får barnen jag intervjuade bara vara på baksidan och sidan av huvudbyggnaden. Det som ingår i deras område är en liten sandlåda, en king-ruta, en liten basketplan, fotbollsplanen, en liten gräsmatta och klätterställningen.

6. ANALYS OCH RESULTAT

Resultatet av analysen av min empiri visar på att barnens värld är farlig, i tre olika avseenden. Dessa faror innebär begränsningar som påverkar barnens möjligheter för lek utomhus på fritidshemmet. Två av farorna har personalen formulerat som faror för barnen (och den egna verksamheten) så som barnen uppfattar det. Den tredje faran har jag identifierat. Den faran är inte identifierad av personalen, i alla fall inte som det framstår i analysen av intervjuerna med barnen. Den påverkar precis som de andra två farorna barnens möjligheter för lek, men den skapar även en fara för barnens hälsa genom minskade möjligheter för fysisk aktivitet.

6:1 Skogen – Spännande men farlig

Analysen visade att skogen var ett återkommande tema oavsett vilka frågor jag ställde barnen under intervjuerna. Leken ser väldigt olika ut för barnen i uteleken men en gemensam faktor som uppenbarade sig var att skogen som ligger precis utanför skolgränsen beskrev barnen som om de hade ett magiskt land precis bredvid sig där de inte får leka. Som det tidigare beskrivits i metodavsnittet så utgörs gränserna som omger denna skolan inte av ett fysiskt staket utan slitna fläckar av målarfärg på träd och berg. För en utomstående som jag till exempel är det svårt att uppfatta exakt var gränserna är på flera ställen men barnen uttrycker sig flera gånger om gränserna under intervjuerna och verkar veta var gränserna går.

6:1:1 Gränsdragningens varande

Under analysen synliggörs det att skolgränsen är något som är viktigt och berör barnens lekvanor och vi kommer tillbaka till den ofta under intervjuerna. Flera gånger visar barnen mig gränsen från fönstret i intervjurummet och de verkar i stort sett vara överens men det finns platser där de är oense om var gränsen går och det leder till heta diskussioner. Det som alla barnen i alla fall är överens om är att gränsen inte är bra och det uppkommer förslag på (Tammi) hur deras lekområde skulle kunna utvidgats.

Meja – Ehm om leka men man får inte gå över skolgränsen.

/.../

Tammi – Man får inte liksom, man får, man...de...man får inte liksom va vi några ställen som där det finns som en typ liten grop. Fast där får man inte vara.

/.../

Tammi – Ja, som en liten grotta ungefär.

Jag – Ja.

Tammi - Liksom ner där jag brukar. En gång så satt jag där men så fick jag inte va där för de va skolgränsen.

Jag – Mmmm.

Tammi - Det tyckte jag inte var så. Alltså de va och sen va det skog bakom. Fast man kan ju, man kan ju sätta ehm...där berget tog slut.

(Intervju 1)

Inledningsvis förklarar Meja att man inte får leka utanför gränsen. Bortom gränsen finns en grop eller liten grotta som Tammi uttrycker det. Det är lite oklart vad hon menar när hon säger ”Liksom ner där jag brukar”. Möjligen betyder det att hon antar att jag vet var hon brukar befinna sig på uteleken. Hon beskriver att hon suttit vid grottan en gång men blev tillsagd för där fick man inte vara för där gick skolgränsen. I slutet av citatet rättfärdigar Tammi att hon passerade gräsen genom att påpeka att den borde vara där berget tar slut. Här antar jag med andra ord att ”sätta ehm” betyder ”sätta gränsen”, eftersom gränsen är det som diskuterats.

Öhman (2018) beskriver *meningserbjudanden* som de olika handlingserbjudanden som den fysiska miljön och den sociala miljön erbjuder barnen och deras lekpartners i leken. Barn utmanar gärna sig själv i leken och det genom att tänja på och överskrida både sina och miljöns gränser. Tammi ser möjligheter för lek bortom skolgränsen, med andra ord att hon tolkar de meningserbjudanden som skogen erbjuder i vidare termer. Gränsen skulle kunna sättas längre bort vid berget. Även om barn vet vad de ska leka på specifika platser så tar de ofta olika miljöer i anspråk som sina egna platser för leken. Detta kan tolkas som att Tammi tagit denna plats i anspråk och att dens erbjudande är bortom skolgränsen som hon inte ser i lekens värld.

När vi pratar om gränsen så synliggörs det att barnen verkar lite förbryllade och att de försöker förstå hur personalen egentligen tänker, samtidigt som de inte riktigt får ihop det.

Greta – Skolgränsen så finns det ett träd som.

Jag – Mmm.

Greta – Som är jättekonstigt. Så alla säger att det är, det är, det är ett sorts näste av aporna.

/.../

Sixten – Det är därför vi säger, dom säger till hela tiden för att det är massor av coola saker där så dom vill bara, så att man blir såhär sugna att vilja vara där.

(Intervju 2)

Barnen pratar om ett träd som verkar uppfattas som väldigt spännande för dem då det är känt som ett slags näste för apor bland barnen på skolan som jag förstår det. Sixten förklarar sin syn på skolgränsen som hindrar barnen att leka vid detta apornas träd som att personalen vet att skogen är full av ”coola saker” för barnen att upptäcka och därför får de inte leka där. Så att barnen ska vara sugna och vilja leka där i skogen.

Sixtens syn på personalens undanhållande av skogens ”coola saker” visar på en outtalad maktfördelning mellan barnen och personalen. Personalen besitter makt att bestämma vad barnen får leka och makten ger dem möjlighet att sätta regler utan barnens delaktighet. Detta kan jämföras med Elvstrand (2013) som beskriver hur bristen på barns delaktighet påverkar deras möjligheter till att kunna påverka på fritidshemmet. Hon menar att delaktighet inte sker per automatik utan att det behöver tränas upp och har det inte skett så bildar barnen en uppfattning om att det är bättre att de vuxna bestämmer och ger upp lite. Barnen kan ha visst inflytande men det är personalen som tar besluten utifrån sin syn på verksamheten och barngruppens bästa.

Elsa – Jag tror det är lite farligt uppe i skogarna. Man kan snubbla på rötterna.
(Intervju 3)

Här synliggörs ett annat försök till en möjlig förklaring till varför barnen inte får vara i skogen för de vuxna, men barnen uttrycker en viss oförståelse kring regeln. Att personalen och barnen ser på platser på olika sätt kopplat till just platsers utformning och funktion och därmed också på platsens meningserbjudande verkar stämma.

6:1:2 Oändliga möjligheter – oändligt långt bort

På frågan vad man inte kan leka på fritidshemmet synliggör barnen en idé om att det finns många olika lekmöjligheter i skogen som inte finns på skolgården.

Elsa – Man kan, vet inte riktigt. Kanske inte nudda mark. Om man faktiskt fick leka på bergen då skulle jag typ och om man fick klättra i träd så skulle jag klättra upp i träden uppe i berget.

Jag – Mmm.

Elsa – Och då och då kunde man liksom ta med sig lite kikare dit från skolan och bara sitta där uppe och kolla vad alla andra gör.

Fredrik – Jag brukar leka krig i skogen.

Elsa - Och man kan eh...

Skogsmannen – Man kan bygga en koja i skogen.

Elsa - Och man kan eh... man kan leka kurragömma, man kan leka marken är lava.

Fredrik – Kull.

(Intervju 3)

De flesta lekarna som barnen beskriver är aktiva lekar med mycket rörelsefrihet som barnen verkar längta efter. Dessutom nämns flera av dessa lekar inte som alternativ på frågan vad man kan leka på skolgården utan barnen verkar se dem som skogslekar.

Detta kan förklaras med begreppet platsidentitet som Sandberg och Vuorinen (2008) beskriver som att genom att barnen har tidigare erfarenheter av skogen som omger skolan och de är därmed medvetna om de meningserbudanden som skogen bär på. Flera barn verkar här ha tillskrivit skogen en liknande platsidentitet, där den beskrivs som en plats med oändliga lekmöjligheter.

Skogen är så väl nära som långt bort. Barnen synliggör på frågan vad man inte kan leka här en syn på hur långt bort skogen är för dem, trots att den i verkligheten ligger knappt tio meter bort och på vissa ställen ännu närmre.

Figgen – Och så går man ner förbi, där är en koja.

Jag – Mmm.

Figgen – Där är det jättekul att leka. Där finns det jättebra pinnar man kan leka med.

Jag – Mhm.

Softis – Ja, och vi har varit där med Bosse en gång. (Bosse är en pedagog)

Jag – Men den är utanför gränsen.

/ ... /

Linn – Jätte utanför.

Figgen – Jätte utanför.

(Intervju 4)

Här pratar barnen om en specifik plats de gärna vill leka på men som ur deras perspektiv tyvärr är utanför gränsen i skogen. Pedagogerna Bosse som barnen hänvisar till här är en av få pedagoger som ibland tar ut barngrupper i skogen. Denna vetskap har jag eftersom jag arbetar på skolan som vikarie och har varit ute i skogen med Bosse och barngrupper vid flera tillfällen. Med Bosse får barnen tälja på pinnar, mysa vid en eld eller bara leka. Bosse som med sina tidigare erfarenheter av friluftsliv uppfattar andra meningserbudanden än sina kollegor. Där de ser faror ser han möjligheter men även om Bosse gärna hade vistats i skogen varje dag så tillåter varken verksamheten eller skolans styrdokument det. Detta eftersom fritidshemmet ska erbjuda barnen en meningsfull fritid och att bara vistas i skogen skulle eventuellt inte erbjuda alla individer just det.

6:2 Regler – skyddar vem mot det farliga?

Detta tema handlar om de regler och bestämmelser som innebär begränsningar för barnen. Dessa begränsningar är ibland omedvetna för oss vuxna men väl synliga för barnen själva.

6:2:1 Regler som skyddar barnen mot faran

Analysen visar också ett återkommande tema som handlar om pinnar och pinnlek. Det verkar vara en populär lek bland barnen. Citatet nedan visar hur barnens lek begränsas genom regler kring pinnar och längden av pinnar man får leka med.

Potatisbullen – Jag gillar också att leka med pinnar.

Elsa – Ja det är också roligt.

Skogsmannen – Man krigar. (Gör svärd ljud)

Jag – Men det får man inte eller?

Elsa – Nej.

Fredrik – Jo en bara om det är små pinnar.

Jag – Ah.

Fredrik – Om dom är lika lång som sin arm (visar på underarmen på sig själv) men eller kortare så får man leka.

/ ... /

Elsa – En sån liten är också farlig för man kan kasta dom och då kan dom hamna på andra.

Jag – Precis, det är...

Elsa – (Avbryter) Det är ganska farligt för att om man prickar rakt i ögat så kan man.

(Intervju 3)

Att leka med pinnar är roligt enligt barnen och är tillåtet till viss del och barnen är väl medvetna om vilka begränsningar som finns och vilka faror som kan följa om man inte följer regeln. En regel om hur långa pinnarna man får leka med på fritidshemmet diskuteras i citatet ovan. Fredrik visar på sin underarm i samband med detta att den ska vara kortare än barnet som ska leka med pinnen egna underarm, alltså ganska kort. Elsa förklarar vad som kan hända när man leker med pinnar om man kastar dem så finns det risk att träffa och skada ögat till exempel.

Här synliggörs en regel som de vuxna skapat med förhoppning att skydda barnen från skador. Samma tanke verkar ha skapat regeln att man inte får klättra i några träd på skolan eller klättra för högt på klätterväggen vid gungorna.

Fredrik – Man får inte klättra i trädet.

Jag – Mmm-

Skogsmannen – Man får inte. Man kan inte.

(Intervju 3)

Tammi – Nej man får också va vid klätterväggen och så.

/ ... /

Tammie – Men man kan inte leka bergsklättrare.

Jag – Nej.

Tammi - För då kan man ramla ner till sist och slå ihjäl sig.

(Intervju 1)

Barnen verkar ha accepterat reglerna som personalen satt upp för dem men samtidigt skapar de ett hinder för platsen möjlighet att ge barnen meningserbudanden. Hur kul är det att klättra på en klättervägg om du inte får klättra högst upp och går det ens att leka svärd med så korta

pinnar? Dessa hinder skapar de vuxna genom att de har makt att koda materialet som barnen leker som farligt. Enligt Hippinen Ahlgren (2017) så har vuxna makt att konstruera och koda miljön och materialet som barnet möter på fritidshemmet.

6:2:2 Regler som skyddar verksamheten

Barnen uttrycker en regel som personalen har om att överdrag ska vara på när barnen leker utomhus. Personalen bestämmer och barnen lyder trots att det kan bli varmt och jobbigt.

Meja – Ibland så måste vi ha överdrag men då kan man bli varm och svettig.

/ .../

Tammi – Hos oss så måste fröknarna bestämma om man ska ha och det brukar mest va att man måste ha.

(Intervju 1)

Flera av barnen uttrycker att de ofta blir varma och vill lämna på ytterkläderna men att det inte får det för de vuxna för att det tycker att det är för kallt.

Amanda – När man spelar fotboll så blir man väldigt varm.

Jag – Mmmm.

Amanda - Och då vill man så gärna ta av sig jackan men ibland får man inte det.

För att dom tycker att det är för kallt eftersom dom bara står upp dom vuxna.

Jag – Mmmm, just det.

Amanda – Dom rör ju inte på sig så mycket.

(Intervju 1)

Amandas uttalande om personalen som bara står still och därför tycker det är kallt synliggör dels personalens makt att bestämma trots att de om jag tolkar Amanda rätt inte förstår barnen eftersom de inte leker eller ens rör på sig. Hon är oförstående till regeln om att ytterkläderna inte får lättas på när man är varm. Enligt Arnér och Tellgren (2006) så är det vanligt att om man som personal i en barngrupp inte har insikt och kunskap kring barnens lekvärld så riskerar man att ingripa och till exempel skapa regler som hindrar barnens lekmöjligheter.

Kalle – Jag tänker springa över fotbollsplanen men då halkar jag för att dom, för att dom, för att dom är för stora.

Jag – Jaha.

Tammi – Men och mina överdrag är ganska så här tjocka såhär så jag kan, de, så att jag kan inte springa såhär men eller jo jag kan men jag kommer inte ikapp dom andra.

Jag – Nej det blir svårt.

Tammi – Jag kommer långt efter.

(Intervju 1)

Barnen beskriver även överdragen som ett hinder för rörelsemöjligheterna och det hindrar i sin tur barnen vad de kan välja att leka när de är ute. Barn kan ju vara olika frusna och de leker olika lekar som behöver olika typer av kläder. De normer och krav som finns på

verksamheten, utifrån såväl vårdnadshavare som kommun om hur verksamheten ska bedrivas, utgör troligen den begränsande faktorn här. Omsorg för barnens bästa är central, de ska inte frysa (vilket man emellanåt möjligen felaktigt tror att de skulle göra), men de ska heller inte bli för smutsiga och kläder inte trasiga. Personal skyddar sig själv och verksamheten mot vårdnadshavarna genom tvång på ytterkläder på barnens bekostnad. Vad gör smutsiga byxor och håliga knän om det betyder aktiva och lyckliga barn?

6:3 Skolgården – den oupptäckta faran

Barnens arena för lek under utevistelsen är skolgården. Där får de leka och det finns få regler kring leken. Material för leken hämtar de i boden som står mitt på skolgården och det finns olika ”leköar” med till exempel gungor, sandlåda och fotbollsplan. Denna fysiska miljö är godkänd av personalen och verkar identifieras av dem som en plats med få faror om barnen följer de regler som finns kring visst material. Jag vill synliggöra med min analys att två stora faror lurar här, både en skaderisk och en brist på möjligheter till fysisk aktivitet som skapas av att det är trångt om utrymme och brist på material.

6:3:1 Som packade sillar i en trasig hink – vad ska man leka egentligen

Analysen visar att trasigt och bristfälligt material är vanligt förekommande på skolgården och att materialets mängd är och underdimensionerat till det antal barn som finns på skolan.

Barnen ger i citatet nedan uttryck för att det är svårt att få möjlighet att gunga när många barn är ute på skolgården samtidigt och det finns bara fyra stycken gungor.

Hanna – Nu finns det bara en gunga.

Mio – Nej. Tre.

Carina – Vad säger du. Ah tre. Men om den där gungan som är på klättris den är bra då är det fyra. För du vet vid A, där finns det ju två.

Jag – Just det.

Carina – Ah och där och A. Det var de.

Sixten – Men det är ju 700 barn i skolan.

(Intervju 2)

Även att det finns en brist på lekmaterial synliggörs av barnen. Både i det lilla materialet som leksaker men även på de stora byggda anordningarna på skolgården olika ”leköar”.

Potatisbullen – Jo nåt som jag vill köra är bandy men det finns inga bandyklubbor där.

Fredrik – För tvåorna dom har så här bollar som vi får inte låna.

Jag – Mmm.

Potatisbullen – Men boden är, idag är inte boden öppen och då det är jättetråkigt.

(Intervju 3)

Tammi – Nej, den är sönder.

Meja – Mmm

Jag – Klätterställningen?

/ ... /

Tammi – (upphetsad inandning) Alltså. Det var ett träd som fall på faktiskt. Så att den knäcktes.

(Intervju 1)

Meja – Jag vill att det skulle finnas den där stora gungan igen.

Den var så rolig.

(Intervju 1)

Barnen vittnar om en trång skolgård med begränsningar i tillgång till material som bollar och bandyklubbor till exempel men också en brist på de stora byggda lekanordningar som finns på skolgården som klätterställningen och den stora gungan.

Skolgården är den plats som barnen får och ska vistas på under sin utomhusvistelse på fritidshemmet. Enligt Rönnlund (2015) så får skolgården en viss platsidentitet tillskriven av barnen på grund av de förväntningar det ligger på dem när de vistas på den. Personalen vill att de ska leka där och det försöker barnen göra men skolgårdens fysiska miljö verkar inte erbjuda barnen samma meningserbjudande som skogen gör. Detta på grund av att skolgårdens material är starkt kodat och erbjuder enbart till viss typ av lek. Är materialet dessutom trasigt eller inte tillgängligt så blir det svårt att leka överhuvudtaget.

6:3:2 Barnens kreativa idéer om att frigöra lektyta

Men allt är inte nattsvart i analysen och barnen synliggör kreativa idéer på hur man kan göra för att fler ska få plats att leka på skolgården.

Figgen – Så vill jag ha typ ha något hus, ett litet hus. Och där och där, nån typ av lekstuga.

/ ... /

Softis -Lekstuga?!

Figgen – Jag vill inte leka i den där men jag kom inte på nåt annat.

Jag – Aha.

Softis – Men hallå det kanske är många som leker i den så då kan vi ha mer plats nån annanstans.

(Intervju 4)

Figgen svarar på frågan om vad de skulle vilja kunna leka på fritids att han vil ha en lekstuga. Softis som är hans kompis och vet att Figgen nästan alltid spelar fotboll när han är ute frågar skeptiskt – Lekstuga?! Då visar det sig att Figgen menade att om en lekstuga fanns så skulle barn leka där och det skulle bli mer plats över någon annanstans på skolgården.

7. DISKUSSION

Denna avslutande del börjar med studiens resultat diskuteras, därefter diskuteras metodvalet, den kommande yrkesrollen och avslutningsvis förslag på vidare forskning inom detta ämne.

1: Vilka faktorer påverkar eleverna i deras val av lek utomhus på fritidshemmet?

Resultat visar att en tydlig faktor som påverkar barnens val av lekar utomhus är de olika faror som lurar i deras lekmiljö. Det handlar dels om de faror som barnen synliggör att personalen har identifierat men även de faror man kan härleda från analysen av barnens utsagor om skolgården. Dessa faror synliggörs för barnen genom olika regler och begränsningar i utemiljön som de oftast är relativt oförstående inför. Dessa regler och begränsningar gäller både den fysiska miljön och dess material och detta påverkar barnens lekvanor.

Detta kan jämföras med Öhman (2018) som visar att lek är viktig för barn och deras utveckling. Men trots det så blir barns lek mer och mer begränsad av ett alldeles för säkert samhälle som inte ger barnen möjlighet att i leken ta de risker som behövs för att barnen ska utvecklas och utmanas motoriskt. Men även deras förmåga att bedöma och hantera framtida risker. (Björk 2019) Forskningen visar att vi vuxna skyddar barnen för mycket och att vi verkar glömt hur det var att vara barn själva, allt är för säkert och barnen verkar inte tillåtas få ett blåmärke ens. Barn har i dagens samhälle inte samma förutsättningar att förflytta sig själva och därmed begränsas deras lekområden i stort, enligt Faskunger (2008). Trafiken i städerna ökar, barn skjutsas ofta till och från skolan och fritidsaktiviteter och är sällan ute själv och leker.

2: Vilka möjligheter och/eller begränsningar utgör utomhusmiljön såsom barnen upplever den för deras lekvanor?

De hinder för barnens lekvanor i den fria leken utomhus på fritidshemmet som visar sig tydligt i resultatet är skolgränsen som hindrar barnen från att leka i skogen, de många reglerna som ska följas och den slitna skolgården med för lite material. Men ibland händer det att barnen smiter utanför gränsen ut i skogen även om de oftast följer de regler som finns och stannar på skolgården med trasig utrustning och brist på material. Förlorar barnen egentligen något på att följa reglerna och stanna innanför skolgränsen eller vinner de då något annat?

Likt mitt resultat kommer Mårtensson (2004) som gjorde en studie på uteleken i förskolan fram till att skogen lockar barnen, oftast mer än skolgården. Mårtenssons resultat visade på att barns lek i naturen ger ett starkt välbefinnande som tydligt skiljer sig från de känslor som

uppkommer i barnen när de leker på gården. Vidare så visade Mårtenssons forskning på att naturleken inbjuder till mer lekar med fantasiinslag än lekar på statiska lekanordningar som till exempel de på en skolgård. Hon menar att de ”leköar” som en skolgård oftast är uppbyggd av bär med sig ytterligare begränsningar som till exempel att sanden inte får tas ifrån sandlådeområdet och det kan hindra lekens gång men även den fysiska rörelsen och aktivitetsmöjligheterna. Jansson (Nordh 2019) ifrågasätter även hon hur ”tråkiga” lekplatserna är och hur de inte ger barnen de möjligheter till den lek som barn uttrycker sig vilja ha. Karlsson (2016) visar att forskningen visar på hur barn idag inte når upp till Folkhälsomyndigheten rekommendation på 60 minuter fysisk aktivitet per dag.

Mitt resultat visar att leken ständigt regleras av personalen med olika begränsningar. Det kan jämföras med Tullgren (2004) som beskriver att den ”fria leken” som är vanligt förekommande på förskolan och fritidshemmet inte är så fri då personalen ständigt styr barnens lekar och vilka lekar de väljer. Personalen styr lekarna mot ett eftertraktat beteende som går i enlighet med läroplanens mål att skapa värdiga samhällsmedborgare.

Många hinder har visats men vilka möjligheter ger utemiljön för barnens lek? Barnen som jag intervjuat var väldigt fantasifulla och påhittiga. Leken finns ständigt med dem trots trasigt material och brist på material. Jag påstår att leken nära skolgränsen och skogen skapar stora möjligheter för fantasifulla lekar eftersom barnen sällan eller aldrig ser vad som egentligen finns där inne och det blir då en outtömlig källa till material för fantasilekar av alla slag även om det ibland gör att vissa barn tassar över gränserna om så bara för en liten stund.

Diskussionen kring barns lek och hur vuxnas säkerhetstänk hindrar barnens lek är och har varit aktuellt på samhällsnivå under några år. Emma Adbåge (2018) har skrivit barnboken *Gropen* som för denna diskussion på ett subtillt sätt. Boken handlar om barn som vill leka i en grop men de vuxna säger nej, det kan vara farligt. Barnen påpekar att de ofta skadar sig på de platser som de vuxna vill att de ska leka på men det lyssnar de inte på. Till slut börjar barnen efter ett förbud att leka i gropen leka alldeles på gränsen, på kanten till gropen. David Eberhard (2008) har bland annat skrivit boken *I trygghetsnarkomanernas land. Sverige och det nationella paniksyndromet* där han diskuterar och ifrågasätter det enligt honom oerhört överdrivna säkerhetstänk som bildats i vårt samhälle idag. Han menar att genom att förbjuda allt som kan vara farligt påverkas våra möjligheter att lära oss värdera och hantera potentiellt farliga situationer. Eberhard är överläkare inom psykiatri och är en aktiv debattör kring just vårdnadshavares överbeskyddande av sina barn.

7:1 Metoddiskussion

Jag valde att intervjua barnen inomhus om deras utomhuslek och man kan ställa sig frågan om jag fått ett annat resultat om jag använt mig av så kallade ”samtalspromenader” (walk and talks) till exempel. En möjlig skillnad kanske hade varit ännu mer rika beskrivningar. Man kan även fundera över om barnen påverkades på något sätt av att vara i byggrummet på fritidshemmet. Men det är inget som jag upplevt påverkat intervjusubjektens benägenhet att svara på frågorna som ställdes dem. Hade tid funnits så hade observationer som komplement till intervjuerna antagligen varit ett intressant tillskott i uppfattningen på första frågan speciellt om vilka faktorer som påverkar barnens val av lekar. Resultatet är kopplat till just denna plats och rimligen skulle resultatet skilja sig om jag även intervjuat barn på en annan skola där miljön var annorlunda. Denna skolan ska rivas inom en femårsperiod och därav så kanske lekanordningarna utomhus är lite mer slitna än de skulle varit på en annan skola till exempel och detta kan ha påverkat resultatet.

Det går att diskutera mina forskningsfrågor som kan tolkas som väldigt lika varandra men jag anser att de ger de små nyanser i resultatet som jag sökte i min studie och som tillsammans bildar en slags helhet. Dels vad den sociala miljön som regler och normer har i för betydelse för lekvanorna men också den fysiska miljöns betydelse för vad som skapar meningserbudanden för barnen.

7:2 Bidrag till professionsutveckling

Inför min kommande yrkesroll som fritidshemslärare så har min studie skapat en större förståelse för barns lek utomhus och för min roll som pedagog i den. Jag menar att man som pedagog behöver ta sig utanför skolgränserna och ta barnen till skogen eller naturmiljöer i närheten av skolan. Själva vistelsen i skogen behöver inte ha något annat syfte än att ge barnen andra utmaningar och rörelsemöjligheter än vad skolgården erbjuder. Studien har också visat mig att bara för att det finns en skolgård och den är tänkt att agera som barnens lekarena så är det inte säkert att den erbjuder dem det. Skolan och personalen har ansvar i att tillhandahålla material så att det räcker till alla, hela lekanordningar och rastaktiviteter som ger fler barn fler meningserbudanden på skolgården. Jag tror även att man måste ha i åtanke hur vi i personalen kodar material och platser för att inte minska vissa olika miljöers eller materials erbjudanden för barnen men också vilken typ av material som köps in och vilka lekar som anordnas på fritidshemmet. Öhman (2018) visar att detta är särskilt viktigt om man

vill arbeta utifrån ett interkulturellt perspektiv. Om man inte har detta i åtanke så kan inköpt material eller de aktiviteter man erbjuder spegla den majoritetskulturs normer och värderingar som området som skolan ligger i bär, samtidigt som barn från många olika etniska och kulturella bakgrunder går i skolan.

7:3 Vidare forskning

Tidigare forskning som genomförts på utomhuslek är ofta kopplad till förskolans miljö. I Sverige har vi en säregen fritidshemsverksamhet jämfört med andra länder. Därför skulle ett stort forskningsprojekt kopplat till barns lekvanor utomhus på fritidshemmet på flera skolor i hela Sverige vara intressant. Det skulle synliggöra hur det faktiskt ser ut på fritidshemmen och vilka skilda villkor som verkligen råder för barn och deras lekmöjligheter. Det hade även varit intressant med forskning utifrån pedagogernas syn på fri lek, utomhusleken och utomhusmiljön kopplat till de mål som läroplanen har för fritidshemmet.

Referenslista.

Arnér, E & Tellgren, B. (2006). *Barns syn på vuxna – att komma nära barns perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Adbåge, E. (2018) *Gropen*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Balldin, J. (2010). *Barndomens geografi och platser för nuet. Möjligheter och utmaningar*. Malmö Högskola s 135–147.

<http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/11565/rou22010.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Bjereld, U, Demker, M & Hinnfors, U. (2018). *Varför vetenskap?* Lund: Studentlitteratur.

Björk, H. (2019). Lekplatser är för säkra för barns bästa. *SVT*, 23 december.

<https://www.svt.se/nyheter/inrikes/lekplatser-for-sakra-for-barns-basta> [2020-02-27]

Davidsson, B. (2008). ”Skolans olika rum och platser sett ur barns perspektiv.” I: Sandberg, A. (red.) *Miljöer för lek, lärande och samspel*. Lund: Studentlitteratur, s. 37 - 62

Eberhard, D. (2006) *I trygghetsnarkomanernas land. Sverige och det nationella paniksyndromet*. Stockholm: Nordstedt.

Elvstrand, H. (2013). Den villkorade delaktigheten. I: Fjällhed, A & Jensen, M. (red.) *Barns livsvillkor. I mötet med skola och fritidshem*. Lund: Studentlitteratur, s. 105 - 120

Faskunger, J (2008). Barns miljöer för fysisk aktivitet – samhällsplanering för ökad fysisk aktivitet och rörelsefrihet hos barn och unga. https://www.norskfriluftsliv.no/wp-content/uploads/2016/03/R200833_barns_miljoer_for_fysisk_aktivitet_webb1.pdf [2020-04-09]

Folkhälsomyndigheten. (2019) *Fysisk aktivitet – rekommendationer*.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/fysisk-aktivitet-och-matvanor/fysisk-aktivitet--rekommendationer/> [2020-02-24]

Gill, T. (2007). *No fear. Growing up in a risk averse society*. England: Calouste Gulbenkian Foundation. <https://timrgill.files.wordpress.com/2010/10/no-fear-19-12-07.pdf>

Hippinen Ahlgren, A. (2017). ”Miljön som didaktiskt verktyg.” I: S. Pihlgren, A. (red.) *Fritidshemmets didaktik*. Lund: Studentlitteratur, s. 99 – 118

- Karlsson, M. (2016). ”Mer rörelse i skolan med Bunkeflomodellen.” I: Dartsch, C, Norberg, J & Pihlblad, J. (red) *De aktiva och de inaktiva. Om ungas rörelse i skola och på fritid.* Centrum för idrottsforskning. s. 77 – 87 https://centrumforidrottsforskning.se/wp-content/uploads/2017/06/De-aktiva-och-de-inaktiva_komp.pdf
- Knutsdotter Olofsson, B. (2003). *I lekens värld.* Stockholm: Liber.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2012). *Den kvalitativa forskningsintervjun.* Lund: Studentlitteratur.
- Kullberg, B. (2004). *Etnografi i klassrummet.* Lund: Studentlitteratur
- Lalander, P. (2015). ”Observationer och etnografi.” I: Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder.* Stockholm: Liber. s. 93 – 113.
- Lgr11 (2016). *Läroplan för grundskolan, förskolan och fritidshemmet 2011: reviderad 2016.* Stockholm: Skolverket.
- Lillemyr, O. (2013). *Lek på allvar – en spännande utmaning.* Stockholm: Liber.
- Frisk, J. (2019). Hur tråkig får en lekplats vara? *Forskning.se*, 3 april. <https://www.forskning.se/2019/04/03/hur-trakig-far-en-lekplats-vara/> [2020-03-24]
- McIntosh, E. (2015). Childhood researcher says kids need more bruises and scrapes. *Calgary Herald*, 12 maj. <https://calgaryherald.com/life/parenting/childhood-researcher-says-kids-need-more-bruises-and-scrapes> [2020-02-12]
- Mårtensson, F. (2004). Landskapet i leken – en studie av utomhuslek på förskole gården. SLU, Alnarp. <https://pub.epsilon.slu.se/803/1/Fredrika20050405.pdf>
- Natur & kulturs Psykologilexikon. Affordance. (u.å). <https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=affordance> [2020-03-11]
- Naturvårdsverket. (2006). Naturen som kraftkälla. <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-8252-3.pdf>

- Nordh, N. (2014). Från asfalt till grönska. Forskning om skolgårds utveckling i Malmö. *Vetenskapshälsa*, 9 mars. <https://www.vetenskaphalsa.se/fran-asfalt-till-gronska-forskning-om-skolgards-utveckling-i-malmo/> [2020-03-26]
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Rennstam, J & Wästerfors, D. (2015). ”Att analysera kvalitativt material.” I: Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber. s. 220 – 236.
- Rönnlund, M. (2015) Skolgården som socialt rum. *Nordic Studies in Education* (3–4), s. 200–216 <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:884960/FULLTEXT01.pdf>
- Sandberg, A & Vuorinen, T. (2008). ”Barndomens lekmiljöer – förr och nu.” I: Sandberg, A. (red) *Miljöer för lek, lärande och samspel*. Lund: Studentlitteratur. s. 13 – 31.
- Skolverket (2010) *Barndomens förändrade villkor. Förutsättningar för barns lärande i ny tid*. Stockholm: Skolverket
<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a658f61/1553963471693/pdf2475.pdf>
- Stadler, L. (2015). Barndomens lekar lär oss att fungera som människor. *Sydsvenskan*, 5:e november. <https://www.sydsvenskan.se/2015-10-05/barndomens-lekar-lar-oss-fungera-som-manniskor> [2020-03-05]
- Thomassen, M. (2018). *Vetenskap, kunskap och praxis, Introduktion i vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups.
- Tullgren, C. (2004). Den välreglerade friheten. Att konstruera det lekande barnet. Malmö högskola. <https://portal.research.lu.se/portal/files/4592639/1693282.pdf>
- Unicef (u.å). Barnkonventionen FN:s konvention om barns rättigheter. <http://www.unicef.se/barnkonventionen> [2020-03-09]
- Öhman, M. (2018). *Värna barns lekstyrka*. Stockholm: Gothia fortbildning.

Intervjuguide, Vem förlorar på den fria leken?

- 1. Vad brukar ni leka på fritids när ni är utomhus?**
  - Är det samma lekar på sommaren som på vintern?
- 2. Vad händer om det är upptaget på det stället ni tänkt leka på när ni kommer ut?**
  - Om man inte får vara med och det inte går att vara fler på det stället vad gör ni då?
  - Går det att ändra lek?
- 3. Vad får man inte leka?**
  - Vilka regler har de vuxna bestämt?
- 4. Vad kan man leka?**
  - Även om inte ni leker dem så kanske ni kan berätta för mig vad man skulle kunna leka på fritids?
- 5. Vad kan man inte leka?**
  - Vad saknas för att man inte ska kunna leka vissa lekar?
- 6. Finns det något ni skulle vilka kunna leka?**
  - Finns det något ni leker på andra platser som ni skulle vilja kunna göra även på fritidstid?
- 7. Brukar ni bli svettiga när ni leker?**
- 8. Varför tror ni att man ska leka?**

Förtydligande om frågorna:

Fråga 1 – 8 är mina huvudfrågor. Frågorna under är tips till mig själv under intervjun som följdfrågor för att förtydliga om de inte förstår första frågan.

Fråga 7 och 8 är frågor som inte har så mycket med forskningsfrågan att göra men är tänka att bidra med härliga diskussioner och fina citat.

Tillvägagångssätt:

5 st. barn per grupp, 4 st. grupper.

Tid ca 15 min plus ca 5 min innan intervju börjar för förklaring av vad vi ska göra och för att göra namnval.

Södertörns högskola
Alfred Nobels Allé 7
141 89 Huddinge

Hej.

Mitt namn är Sarah Drakler och jag studerar till grund lärare mot fritidshem på Södertörns högskola. Jag läser just nu min sista termin och har precis påbörjat mitt självständiga arbete.

Jag söker kontakt med dig för att jag önskar att komma till er skola vid några tillfällen så snart som möjligt för att intervjua elever i årskurs 1. För att hålla tidsplanen för C-uppsatsen så skulle jag vilja komma till er redan nästa vecka (10) och eventuellt vecka 11 om jag inte lyckas samla in det material jag behöver under den första veckan. Det hade varit till stor hjälp om du kan skicka vidare denna förfrågan till den personal som är verksam i årskurs ett så att de också blir informerade om vad som ska ske. Jag är flexibel med tider och kommer gärna och besöker er/dig innan. För att du/ni ska kunna ta ställning till detta så ska jag kortfattat beskriva vad mitt arbete ska handla om och hur intervjuerna skulle gå till.

Mitt arbete handlar om hur utemiljön påverkar barns lekvanor. Intervjun kommer ske i grupp med 5 st. barn per grupp. Intervjun kommer ta cirka 15–20 minuter och sker när det fungerar bäst för er verksamhet, jag är flexibel. Intervjun kommer att spelas in för att det underlättar i mitt transkriberingsarbete men skolan och alla medverkande i arbetet är anonyma. De uppgifter jag samlar in är enbart för eget undersökningsunderlag och delas inte med någon. (bifogar mer specifik information)

Jag skickar med informations och samtyckes papper till vårdnadshavare som de måste skriva på innan jag får intervjua barnen. Det hade varit så hjälpsamt om ni kan skriva ut dem, häfta ihop och skicka med era elever hem så snart som möjligt om ni bestämmer er för att medverka.

Hoppas att vi kommer att ses, hör av er till mig på någon av mina kontaktuppgifter om ni undrar över något. Hälsningar Sarah Drakler

Skolmail: xxxxxxxx

Privat mail: xxxxxxxx

Telefonnummer: xxxxxxxx

Södertörns högskola

Alfred Nobels Allé 7

141 89 Huddinge

Informationsbrev till dig som ska delta i en undersökning som genomförs av en student under utbildning på Södertörns högskola, lärarutbildningen.

Studiens namn och syfte:

Studien heter ”Är det farligt att vara barn?”. Jag vill undersöka hur utemiljön påverkar barns val av lekar utomhus. Studien grundar sig i att forskning visar alarmerande rapporter om att barn och unga inte kommer upp i de 60 minuter fysiska aktivitet på per dag som WHO (världshälsoorganisationen) rekommenderar. Dagens samhälle påverkar detta på olika sätt som att vi tar hissen istället för trappan, spelar mobilspel istället för bollspel och lek och att barn och unga skjutsas i större utsträckning av sina föräldrar till olika platser. Men också lekplatsers utformning och ett för stort säkerhetstänk i samhället spelar in. Jag är utbildad idrottslärare och har ett stort intresse av rörelse och fysisk aktivitet.

Förttydligande vad en personuppgift är enligt GDPR (dataskyddsförordningen):

Som personuppgifter räknas all information som utifrån sammanhanget direkt eller indirekt kan kopplas till en levande person. Det är inte bara sådant som namn, personnummer och inspelade intervjuer (även om inga namn nämns) utan även sådant som indirekt pekar ut en person som exempelvis fysiska, fysiologiska, personlighetsmässiga, ekonomiska, kulturella eller sociala attribut. Så även om min undersökning kommer vara anonyma i form av att barnen inte kommer benämnas med namn eller utseende utan som barn 1, barn 2 osv och att skolan kommer benämnas med ett påhittat namn så måste barnens vårdnadshavare skriva under samtyckesblanketten pga. att intervjun spelas in.

Personuppgiftsansvarig:

Undersökningen genomförs som en del av studenternas utbildning vid Södertörns högskola som är juridiskt ansvarig för studenternas personuppgiftshantering. Du kan nå Södertörns högskola via epost registrator@sh.se eller telefon 08 608 40 00.

Dataskyddsombud:

Har du/ni funderingar eller klagomål kring hur ditt barns personuppgifter behandlas kan du/ni alltid vända er till Södertörns högskolas dataskyddsombud via dataskydd@sh.se.

Dataskyddsombudet är expert på reglerna för personuppgifter och har rätt att granska hur högskolans studenter och personal behandlar personuppgifter.

Laglig grund:

Personuppgifterna behandlas enligt ert informerade samtycke. Deltagande i studien är helt frivilligt, deltagarna kan när som helst återkalla sitt samtycke utan att ange orsak, vilket dock inte påverkar den behandling som skett innan återkallandet.

Mottagare av personuppgifter:

Alla uppgifter som studenten samlar in kommer att behandlas så att obehöriga inte kan ta del av dem.

Lagringstid:

Personuppgifterna och insamlat material kommer bevaras i studentens ägo till dess att uppsatsen är godkänd och kommer därefter att förstöras.

Överföring utanför EU:

Kommer inte att ske.

Rättigheter:

Enligt EU:s dataskyddsförordning har du/ni rätt att gratis få ta del av samtliga uppgifter om ert barn som hanteras och vid behov få eventuella fel rättade. Du/ni har även rätt att begära radering, begränsning eller att invända mot behandling av personuppgifter.

Klagomål:

Du/ni har alltid rätt att lämna klagomål till Datainspektionen. Du/ni når dem via epost: datainspektionen@datainspektionen.se eller på telefon nr 08-657 61 00.

Kontaktuppgifter till studenterna och handledaren och information om utbildningen:

Kurs: Självständigt arbete 15 HP, fritidspedagogiskt område.

Program: Grundlärarutbildning med interkulturell profil med inriktning mot Fritidshem.

Handledare: Liza Haglund, lektor på institutionen för kultur och lärande.

Mail till handledare: xxxxxxxx

Mail till student: xxxxxxxx

Södertörns högskola
Alfred Nobels Allé 7
141 89 Huddinge

Samtyckesblankett.

Samtycke för att delta i studien: Är det farligt att vara barn?

Med detta brev lämnar ni som vårdnadshavare tillåtelse för ert barn att delta i den intervju som ingår i examensarbetet. Alla elever kommer att garanteras anonymitet. Skolan som finns med i undersökningen kommer inte att nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt frivilligt. Ert barn har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning. (Mer information på bifogat informationsblad)

Era underskrifter nedan betyder att ert barn, ... (barnets namn) tillåts att delta i studien och att ni godkänner att Södertörns högskola behandlar ert barns personuppgifter i enlighet med gällande dataskyddslagstiftning och lämnad information.

.....	.....
Underskrift	Underskrift
.....	.....
Namnförtydligande Ort och datum	Namnförtydligande Ort och datum

Har ni ytterligare frågor får ni gärna kontakta mig på nedanstående mail eller telefonnummer:

Telefon nr: xxxxxxxx

Mail: xxxxxxxx